

Sprawozdanie z wyniku całościowego jako źródło informacji na temat kapitałowych przychodów i kosztów – doświadczenia polskiego i niemieckiego rynku kapitałowego

Jacek Gad *

Wprowadzenie

Wynik całościowy stanowił i nadal stanowi przedmiot wielu badań realizowanych przez zagraniczne ośrodki naukowe. W Stanach Zjednoczonych koncepcja wyniku całościowego stosowana jest od 1997 roku, natomiast w Nowej Zelandii od roku 1995. W Polsce intensyfikacja badań z tego zakresu nastąpiła za sprawą implementacji nowego Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 1 (MSR nr 1 – *Prezentacja sprawozdań finansowych*, 2008), z którego wynikał obowiązek sporządzania sprawozdania z wyniku całościowego.

W literaturze podkreśla się, że implementacja wyniku całościowego do regulacji sprawozdawczości finansowej jest przykładem wykorzystania koncepcji teoretycznych przez jednostki tworzące prawo (Rees, Shane, 2012, s. 789–790).

Nie bez znaczenia dla wprowadzenia wyniku całościowego był problem kreatywnej rachunkowości oraz braku transparentności (O’Hanlon, 2000, s. 1303). Przejawem kreatywnej rachunkowości był proces przenoszenia niektórych przychodów i kosztów do kapitałów własnych w celu wyeliminowania ich wpływu na wynik finansowy netto. W ten sposób przedsiębiorstwa mogły manipulować użytkownikami sprawozdań finansowych, gdyż byli oni bardziej skoncentrowani na wyniku finansowym niż na zmianie poziomu kapitału własnego (Marcinkowska, 2003, s. 95; Bek-Gaik, 2013a, s. 908).

Jak zaznacza E. Walińska (2013, s. 653), „wynik całościowy to wyznacznik nowej epoki gospodarczej, w której dominującą siłą jest rynek finansowy”.

Należy zaznaczyć, że w związku z tym, iż koncepcja wyniku całościowego jest stosunkowo nowa w Polsce występują problemy związane z tłumaczeniem sformułowania *comprehensive income*. W publikacjach naukowych termin ten tłumaczy się jako „dochody całkowite”, „zyski całkowite”, „zyski całościowe”, „wynik całościowy”. Również w praktyce gospodarczej spółki w różny sposób określają ten składnik sprawozdania finansowego. W oficjalnym tłumaczeniu MSR nr 1 pojęcie *comprehensive income* zostało określone jako „całkowite dochody”. Biorąc pod uwagę potrzebę

* Dr Jacek Gad, adiunkt, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, e-mail: jgad@uni.lodz.pl

uporządkowania sposobu tłumaczenia tego pojęcia, ważna wydaje się sugestia A. Szychty, która opowiada się za stosowaniem terminu „wynik całościowy” lub „wynik całkowity” zamiast określenia „całkowite dochody”. Autorka sugeruje jednocześnie, że *other comprehensive income* należy tłumaczyć jako „pozostały wynik całościowy”. Autorka ta wskazuje, że zaproponowany przez nią termin jest bardziej syntetyczny, poza tym *comprehensive income* może być wielkością zarówno ujemną, jak i dodatnią. Tymczasem sformułowanie „całkowite dochody” sugeruje, że jest to wielkość dodatnia. Ponadto nazwa „całkowite dochody” może być mylona z terminem „dochód”, który jest kategorią prawa podatkowego (Szychta, 2012, s. 68).

W niniejszym artykule stosuje się termin „wynik całościowy” oraz „pozostały wynik całościowy”.

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny, a jego celem jest przedstawienie formy oraz zakresu prezentacji informacji w ramach pozostałego wyniku całościowego przez spółki notowane na giełdzie papierów wartościowych w Polsce i w Niemczech. Analogiczne badania porównawcze dotyczące prezentacji wyniku całościowego nie były dotychczas realizowane. Wydaje się zatem, że niniejszy artykuł uzupełnia zidentyfikowaną lukę badawczą.

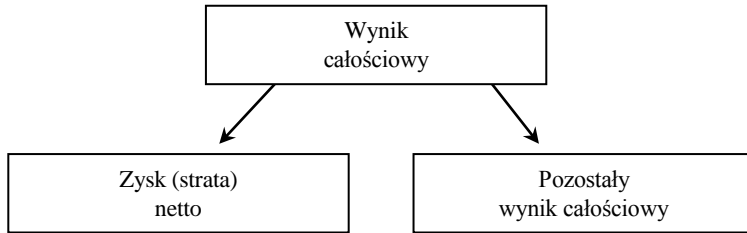
Przedstawione w niniejszym artykule treści opracowano z wykorzystaniem studiów literatury krajowej i zagranicznej. Ważnym elementem procesu badawczego była analiza informacji prezentowanych w raportach rocznych przez spółki publiczne należące do warszawskiego indeksu WIG 30¹ oraz niemieckiego indeksu DAX². W ramach badania wykorzystano następujące statystyki opisowe: średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, mediana i percentyle. W badaniu wykorzystano także wskaźnik podobieństwa struktur.

1. Definicja i istota wyniku całościowego

Wynik całościowy to zmiana w kapitale własnym, która nastąpiła w danym okresie wskutek transakcji oraz innych zdarzeń, inna niż zmiany wynikające z transakcji dokonywanych z właścicielami występującymi w charakterze udziałowców. Wynik całościowy obejmuje wszystkie składniki rachunku wyników (rachunku zysków i strat) oraz pozostały wynik całościowy (MSR nr 1, 2008, par. 7) (rysunek 1).

¹ Warszawski Indeks Giełdowy, w skład którego wchodzi 30 największych spółek akcyjnych.

² DAX (*Deutscher Aktien-Index*) jest najważniejszym niemieckim indeksem akcji. W jego skład wchodzi 30 największych spółek akcyjnych.

Rysunek 1. Składowe wyniku całościowego

Źródło: MSR 1 (2008, par. 7).

Biorąc pod uwagę cykl życia przedsiębiorstwa, jego wynik całościowy równa się wartości netto wpływów i wydatków środków pieniężnych, z wyłączeniem środków pieniężnych (i ekwiwalentów środków pieniężnych w postaci niepieniężnych aktywów) przekazanych przez właścicieli oraz rozdysponowanych przez właścicieli (Rees, Shane, 2012, s. 792).

W literaturze przedmiotu wymienia się dwie koncepcje zysku, zgodnie z którymi jest on rozumiany jako (Hendriksen, van Breda, 2002, s. 353; Szychta, 2010, s. 119; 2012, s. 66):

- 1) miara dokonań przedsiębiorstwa i jego zarządu w danym okresie (zysk traktuje się jako miernik efektywności zarządzania);
- 2) przyrost dobrobytu (bogactwa) właścicieli przedsiębiorstwa.

Zgodnie z pierwszą koncepcją zysk prezentuje rezultaty normalnej działalności operacyjnej mającej charakter powtarzalny i ciągły. Natomiast w ramach drugiej koncepcji zysk występuje, gdy wartość kapitału własnego (aktywów netto) na koniec okresu przekracza wartość tego kapitału na początek okresu (nie licząc transakcji z właścicielami) (Szychta, 2012, s. 66).

Jak zauważa A. Szychta (2012, s. 66) przedstawionym koncepcjom zysku odpowiadają dwie kategorie wyniku działalności podmiotów gospodarczych:

- 1) bieżący wynik operacyjny, stanowiący główną część wyniku finansowego netto;
- 2) wynik całościowy, stanowiący zmianę wartości aktywów netto podmiotu w danym okresie sprawozdawczym.

Prezentacja wyniku całościowego związana jest z wykorzystaniem modelu wyceny, w którym stosuje się „rachunkowość czystej nadwyżki” (*clean surplus accounting*). Podejście czystej nadwyżki związane jest z odzwierciedleniem przez rachunek wyników wszystkich zmian w kapitale własnym, z wyjątkiem transakcji z właścicielami. Wynik całościowy w porównaniu do zysku netto lepiej odzwierciedla wymagania czystej nadwyżki (Ohlson, 1995, s. 161–182; Feltham, Ohlson, 1995, s. 689–731). Alternatywna koncepcja – zaciemnionej nadwyżki (*dirty surplus accounting*) – dopuszcza rozwiązanie, w którym określone zmiany aktywów netto są ujmowane bezpośrednio w kapitale własnym (z pominięciem rachunku wyników) (Szychta, 2012, s. 67). Dyskusja na temat tego, czy rachunek wyników powinien być prezentowany z wykorzystaniem podejścia „czystej nadwyżki” była prowadzona już w latach 30.

ubiegłego wieku. Wyrażano wówczas zaniepokojenie, że praktyka rachunkowości zaciemnionej nadwyżki może być wykorzystywana do zawyżania zysku (Paton, 1934, s. 108–132; May, 1937, s. 15–22; Littleton, 1940, s. 30–40).

Istotna z punktu widzenia zrozumienia sprawozdania z wyniku całościowego wydaje się klasyfikacja przychodów i kosztów oraz miejsce ich ujmowania w sprawozdaniu finansowym.

Przychody i koszty, ze względu na sposób ich ujmowania w sprawozdaniu finansowym, można podzielić na (Walińska, 2010, s. 72):

- 1) ujmowane w rachunku wyników bieżącego okresu (przychody i koszty wynikowe);
- 2) ujmowane bezpośrednio w bilansie, w kapitale własnym, niemające wpływu na wynik finansowy bieżącego okresu (przychody i koszty kapitałowe)³.

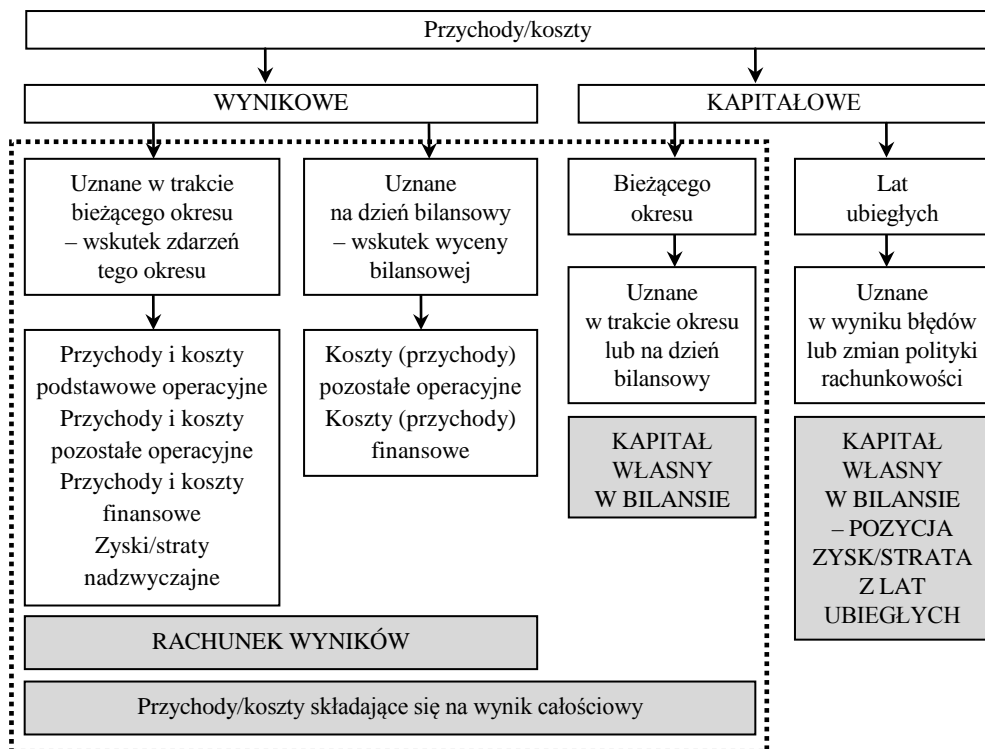
Przychody i koszty kapitałowe, określane także jako zyski i straty kapitałowe (Frendzel, 2012, s. 89), definiuje się w literaturze przedmiotu jako „powstałe w okresie, nieujęte w wyniku finansowym, zwiększenia lub zmniejszenia w aktywach lub zobowiązaniach jednostki powodujące zmianę kapitału własnego niezwiązaną z transakcjami z właścicielami działającymi w ramach uprawnień i obowiązków właścicieli” (Frendzel, 2012, s. 89).

Jak zauważyła E. Walińska (2012, s. 38–42), kapitałowe ujęcie przychodów i kosztów związane jest z wykorzystaniem do wyceny wartości godziwej. Wycena w wartości godziwej niosła zagrożenie, że „wirtualne” przychody i koszty, przekładające się na „wirtualne” zyski, będą podlegać realnemu podziałowi na dywidendę i zysk zatrzymany w przedsiębiorstwie. Ujęcie kapitałowe przychodów i kosztów pozwoliło na ich prezentację w danym okresie bez odnoszenia ich na wynik finansowy.

Przychody i koszty można również podzielić, biorąc pod uwagę okres, którego dotyczą, na przychody i koszty bieżącego okresu oraz przychody i koszty lat ubiegłych. Jednym z kryteriów podziału przychodów i kosztów jest przyczyna ich uznania. Zgodnie z tym kryterium wyróżnia się przychody i koszty będące skutkiem zdarzeń bieżącego okresu oraz przychody i koszty będące skutkiem wyceny aktywów/zobowiązań na dzień bilansowy (Walińska, 2012, s. 38–42) (rysunek 2).

Biorąc pod uwagę przedstawiony podział przychodów i kosztów, należy zaznaczyć, że na wynik całościowy odnoszone są przychody i koszty kapitałowe bieżącego okresu. Ogólne zasady prezentacji składników sprawozdania z wyniku całościowego zostały ustalone w MSR nr 1.

³ Przychody kapitałowe występują między innymi w przypadku wyceny inwestycji długoterminowych. Nadwyżka wartości godziwej (rynkowej) nad wartością historyczną jest odnoszona bezpośrednio na kapitał własny.

Rysunek 2. Przychody/koszty – klasyfikacja i miejsce uznania w sprawozdaniu finansowym

Źródło: Walińska (2012, s. 39).

2. Zasady prezentacji informacji w ramach sprawozdania z wyniku całościowego – wytyczne Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 1

Formuła wyniku całościowego została zaimplementowana do Międzynarodowych Standardów Rachunkowości w roku 2008 (Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 r.). Od roku 2009 jednostki przygotowujące swoje sprawozdania zgodnie z MSR zostały zobowiązane do prezentacji wyniku całościowego. Zasady prezentacji pozostałego wyniku całościowego zostały uzupełnione w 2012 roku (jednostki zostały zobowiązane do stosowania nowych zasad od okresów sprawozdawczych rozpoczynających się 1 lipca 2012 roku i później) (Rozporządzenie Komisji (UE) nr 475/2012 z dnia 5 czerwca 2012 roku). Zgodnie z wytycznymi znowelizowanego MSR nr 1 sprawozdanie prezentujące wynik całościowy nazywa się sprawozdaniem z zysków lub strat i pozostałego wyniku całościowego za dany okres.

Jednostki stosujące MSR/MSSF są zobowiązane do prezentowania w swoich sprawozdaniach składniki pozostałego wyniku całościowego związane (MSR nr 1, 2008, par. 7):

- a) ze zmianą w nadwyżce z przeszacowania;
- b) z zyskami i stratami aktuarialnymi z tytułu programu określonych świadczeń;
- c) z zyskami i stratami wynikającymi z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą;
- d) z zyskami i stratami z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży;
- e) z efektywną częścią zysków i strat związanych z instrumentem zabezpieczającym w ramach zabezpieczania przepływów pieniężnych.

Jeżeli chodzi o sposób prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego, to jednostki mogą wybrać jedno z dwóch rozwiązań. Pozycje przychodów i kosztów kapitałowych ujętych w danym okresie mogą być prezentowane w (MSR nr 1, 2008, par. 81):

- a) pojedynczym sprawozdaniu z wyniku całościowego lub
- b) dwóch sprawozdaniach: sprawozdaniu przedstawiającym składniki zysków i strat oraz w drugim sprawozdaniu, które rozpoczyna się od zysku lub straty (wyniku finansowego netto) i przedstawia składniki pozostałego wyniku całościowego.

Dozwolone są również dwie formy prezentowania skutków podatkowych związanych z pozostałym wynikiem całościowym. Jednostka może prezentować składniki pozostałego wyniku całościowego (MSR nr 1, 2008, par. 91):

- a) pomniejszone o odnośne skutki podatkowe lub
- b) przed ujęciem odnośnych skutków podatkowych z wykazaniem łącznej kwoty podatku dochodowego odnoszącej się do tych składników.

Istotną częścią sprawozdania z wyniku całościowego, którą jednostki muszą zaprezentować, są korekty wynikające z przeklasyfikowania, odnoszące się do składników pozostałego wyniku całościowego⁴. Mogą one być prezentowane wśród składników pozostałego wyniku całościowego lub w informacji dodatkowej.

⁴ Korekty wynikające z przeklasyfikowania powstają na przykład w wyniku zbycia jednostki działającej za granicą, po wyłączeniu dostępnych do sprzedaży aktywów finansowych oraz kiedy zabezpieczana planowana transakcja wpływa na rachunek zysków i strat w związku z zabezpieczaniem przepływów pieniężnych.

Korekty wynikające z przeklasyfikowania nie powstają ani wskutek zmian w nadwyżkach z przeszacowania ujmowanych zgodnie z MSR nr 16 lub MSR nr 38, ani z tytułu aktuarialnych zysków i strat związanych z programami określonych świadczeń. Te składniki ujmują się w pozostałym wyniku całościowym i nie przenosi się ich do rachunku zysków i strat w kolejnych okresach. Zmiany w nadwyżce z przeszacowania mogą być w późniejszych okresach przeniesione do zysków zatrzymanych po tym, kiedy składnik aktywów został zużyty lub wyłączony. Zyski i straty aktuarialne wykazuje się w zyskach zatrzymanych w okresie, w którym są ujmowane jako składniki pozostałego wyniku całościowego.

Pozycje pozostałego wyniku całościowego powinny być podzielone na dwie sekcje⁵. Pierwsza sekcja dotyczy pozycji, które nie zostaną przeklasyfikowane na zyski lub straty, natomiast w drugiej sekcji prezentowane są pozycje, które zostaną następnie przeklasyfikowane na zyski lub straty po spełnieniu określonych warunków (tabela 1).

Tabela 1. Przykładowa struktura pozostałego wyniku całościowego

Zysk netto
Składniki pozostałego wyniku całościowego, które nie zostaną następnie przeklasyfikowane na zyski lub straty
<i>Zyski lub straty z tytułu przeszacowania środków trwałych i wartości niematerialnych</i>
<i>Zyski lub straty związane z programami określonych świadczeń</i>
<i>Inne pozycje</i>
<i>Podatek dochodowy</i>
Składniki pozostałego wyniku całościowego, które zostaną następnie przeklasyfikowane na zyski lub straty po spełnieniu określonych warunków
<i>Zyski lub straty z tytułu zabezpieczenia przepływów pieniężnych</i>
<i>Zyski lub straty wynikające z przeliczenia sprawozdań finansowych jednostek działających za granicą</i>
<i>Wynik z przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży</i>
<i>Inne pozycje</i>
<i>Podatek dochodowy</i>
Wynik całościowy netto

Źródło: opracowanie własne na podstawie MSR nr 1 (2012, par. 82A).

Należy podkreślić, że składniki pozostałego wyniku całościowego prezentowane są zarówno w sprawozdaniu z wyniku całościowego, jak i w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym. W sprawozdaniu z sytuacji finansowej przychody i koszty kapitałowe (stanowiące część wyniku całościowego) ujmowane są w elementach kapitału własnego (z wyłączeniem kapitału podstawowego oraz innych kapitałów pozostających do dyspozycji właścicieli) w pozycjach takich, jak kapitał z aktualizacji wyceny czy zyski zatrzymane (Bek-Gaik, 2013b, s. 205). W sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym poszczególne pozycje wyniku całościowego odnoszone są na odpowiednie pozycje kapitału własnego.

⁵ Poczynając od okresów sprawozdawczych rozpoczynających się od 1 lipca 2012 roku i później jednostki zobligowane do przestrzegania MSR/MSSF muszą stosować zapisy znowelizowanego w 2012 MSR nr 1, z którego wynika między innymi podział pozycji pozostałego wyniku całościowego na sekcje (Rozporządzenie Komisji (UE) nr 475/2012 z dnia 5 czerwca 2012 roku).

3. Sprawozdanie z wyniku całościowego w świetle badań krajowych i zagranicznych

Sprawozdanie z wyniku całościowego stanowi przedmiot badań prowadzonych zarówno w Polsce, jak i za granicą. Badania prowadzone w Polsce dotyczyły przede wszystkim formy prezentacji pozycji wyniku całościowego. Problem ten podejmowany był między innymi przez M. Marcinkowską (2003), E. Walińską (2009, 2011), P. Wójtowicza (2009), A. Szychcę (2010, 2012), A. Szychcę i D. de la Rosa (2012), M. Frendzla (2012). Obszerne badanie zostało zrealizowane przez B. Bek-Gaik (2012, 2013). Uzyskane przez tę autorkę wyniki pozwalają stwierdzić, że badane spółki w większości prezentowały oddzielnie rachunek zysków i strat oraz sprawozdanie z pozostałego wyniku całościowego. Struktura sprawozdania z wyniku całościowego była bardzo zróżnicowana, jeżeli chodzi o liczbę pozycji oraz ich nazwy. Wśród pozycji pozostałego wyniku całościowego prawie wszystkie spółki prezentowały *Różnice kursowe z przeliczenia jednostek działających za granicą*. Większość badanych spółek prezentowało również pozycję *Odroczony podatek dochodowy* związany ze składnikami pozostałego wyniku całościowego. Jak zauważa przywołana powyżej autorka, spółki przyjęły minimalistyczne podejście do prezentacji przychodów i kosztów w sprawozdaniu z wyniku całościowego (Bek-Gaik, 2012, s. 100). B. Bek-Gaik (2013, s. 231) zauważyła także, że w praktyce sprawozdawczej badanych spółek dostrzec można indywidualne podejście do zasad przedstawiania informacji w ramach sprawozdania z wyniku całościowego.

Zarówno B. Bek-Gaik (2013, s. 231), jak i A. Szychta (2012, s. 82) na podstawie przeprowadzonych badań podkreśliły, że forma prezentacji składników wyniku całościowego (oraz związane z nimi ujawnienia w notach) jest nieprzejrzysta oraz nie sprzyja wzrostowi użyteczności informacyjnej tego sprawozdania. Wyniki badań przeprowadzonych wśród 24 największych spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie przez A. Szychcę i D. de la Rosa (2012, s. 141) wskazują, że jedynie połowa badanych jednostek prezentowała w sprawozdaniu finansowym noty dotyczące pozycji pozostałego wyniku całościowego.

Jeżeli chodzi o badania zagraniczne, zagadnieniem wyniku całościowego zajmowali się między innymi L.L. Rees i P.B. Shane. Autorzy ci wyodrębnili obszary związane ze sprawozdaniem z wyniku całościowego, stanowiące wyzwanie dla organizacji tworzących regulacje sprawozdawczości finansowej. Odnieśli oni te obszary do badań związanych ze sprawozdaniem z wyniku całościowego (Rees, Shane, 2012, s. 793–794) (tabela 2).

Biorąc pod uwagę użyteczność informacji na temat dokonań jednostki, należy zauważyć, że wyniki badań wskazują, iż ujawnienia dotyczące zysków (*earnings*) są w większej mierze powiązane ze stopą zwrotu oraz ceną akcji niż wynik całościowy (*comprehensive income*) (Dhaliwal i in., 1999; Barton i in., 2010; Pronobis, Zulch, 2010). Co więcej, zyski są lepszym źródłem informacji, jeżeli chodzi o prognozę przyszłych przepływów oraz przychodów.

Tabela 2. Obszary badawcze związane z wynikiem całościowym

Obszary badawcze/pytania	Istniejące badania
Definicja zysków	
1. Jak zyski powinny być definiowane i co odróżnia komponenty zysków od składników pozostałego wyniku całościowego (stałość, funkcja, charakter, niepewność)?	Barker (2004), Linsmeier i in. (1997), Jones i Smith (2011)
Użyteczność komponentów wyniku całościowego	
2. Czy zyski netto są lepszą miarą wyników przedsiębiorstwa niż wynik całościowy?	Dhaliwal i in. (1999), Barton i in. (2010), Pronobis i Zulch (2010)
3. Czy składniki wyniku całościowego dostarczają użytecznych decyzyjnie informacji użytkownikom sprawozdań finansowych?	Wszystkie składniki: Dhaliwal i in. (1999), O'Hanlon i Pope (1999), Chambers i in. (2007), Kanagaretnam (2009) Wybrane składniki: Soo i Soo (1994), Bartov (1997), Barth i in. (1996), Louis (2003), Campbell (2010)
Dopasowanie do oczekiwań użytkowników w kwestii prezentacji pozostałego wyniku całościowego	
4. Czy prezentowanie pozostałego wyniku całościowego w rachunku wyników lub w sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym czy też w notach wpływa na to, jak inwestorzy wykorzystują te informacje?	Hirst i Hopkins (1998), Maines i McDaniel (2000), Cahan i in. (2000), Chambers i in. (2007)
5. Czy przejrzystość w zakresie sprawozdawczości wyniku całościowego, wynikająca z decyzji sprawozdawczych zarządu, wpływa na poprawę jakości ujawnień dotyczących zysków ogółem?	Hunton i in. (2006), Lee i in. (2006), Bamber i in. (2010)
6. Czy dla inwestorów ma znaczenie to, czy pozycje wyniku całościowego stanowią część rachunku wyników lub prezentowane są w oddzielnym sprawozdaniu (sprawozdaniu z wyniku całościowego)?	
7. Czy wynik całościowy na akcje powinien być ujawniany, a jeżeli tak, to czy powinien on mieć takie same znaczenie jak EPS (zysk na akcje)?	
8. Jeżeli metoda prezentacji wpływa na to, jak inwestorzy interpretują pozycje wyniku całościowego, to jaka metoda prezentacji pozwala dokonać najlepszej interpretacji?	Hirst i Hopkins (1998)
Reklasyfikacja przez zyski	
9. Czy pozycje wyniku całościowego powinny obligatoryjnie „przechodzić” przez zysk netto (tzn. być reklasyfikowane) czy też taka praktyka powinna być wyeliminowana?	Tarca i in. (2008), Dong i in. (2011), Badertscher i in. (2011)
10. Czy są jakieś warunki, które determinują kiedy/czy reklasyfikacja powinna wystąpić?	

Źródło: Rees, Shane (2012, s. 794).

Ciekawe wydają się wyniki badań dotyczące wpływu usytuowania poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego na ich użyteczność. Jak wskazują wyniki

badan, pozycje znajdujące się „w środku” sprawozdania finansowego, takie jak zysk z działalności operacyjnej i EBIT (*earnings before interest and taxes*) mają większą użyteczność polegającą na dostarczaniu informacji na temat wartości przedsiębiorstwa niż pozycje znajdujące się na dole sprawozdania (pozycje wyniku całościowego) lub na górze sprawozdania (przychody ze sprzedaży) (Barton i in., 2010, s. 754–756).

Zdaniem użytkowników sprawozdań finansowych, poziom zysku netto stanowi lepsze odzwierciedlenie finalnego pomiaru wyników przedsiębiorstwa niż poziom wyniku całościowego (Liu, Thomas, 2000, s. 72–73; Ramakrishnan, Thomas, 1998, s. 302–305; Collins, Kothari, 1989, s. 143–150; Lipe, 1986, s. 46–57).

Szczególnie wartościowe wydają się badania dotyczące poszczególnych komponentów pozostałego wyniku całościowego. Wyniki badań wskazują, że użyteczność polegająca na dostarczaniu informacji na temat wartości przedsiębiorstwa wynikająca z pozycji pozostałego wyniku całościowego (*Zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą*) zależy od otoczenia biznesowego przedsiębiorstwa (Louis, 2003, s. 1027–1028; Dhaliwal i in., 1999, s. 43–67). Nie istnieje korelacja zarówno między *Zyskami/stratami z zabezpieczenia przepływów pieniężnych* oraz stopą zwrotu (Chambers i in., 2007, s. 557–593), jak również między *Zyskami/stratami z zabezpieczenia przepływów pieniężnych* oraz zyskiem brutto (Campbell, 2010, za: Rees, Shane, 2012, s. 809). Poszczególne komponenty pozostałego wyniku całościowego mają różną użyteczność wynikającą z dostarczania informacji na temat wartości przedsiębiorstwa (Louis, 2003, s. 1027–1047).

Wyniki badania potwierdzają, że format prezentowania wyniku całościowego wpływa na to, jak inwestorzy wykorzystują te informacje. Jednocześnie, biorąc pod uwagę zróżnicowane wyniki badań, trudno wskazać jednoznacznie, jaka forma prezentacji jest preferowana przez inwestorów (Chambers i in., 2007, s. 559; Maines, McDaniel, 2000, s. 180–182; Hirst, Hopkins, 1998, s. 48–50).

Jeżeli chodzi o problem dotyczący prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego w ramach rachunku wyników lub jako oddzielne sprawozdanie, to wyniki badań wskazują, że trudno jest udowodnić, iż występuje przyrost informacji związany z pozostałym wynikiem całościowym, jeżeli jest on raportowany osobno (Chambers i in., 2007, s. 559–560). Jak zauważają L.L. Rees i P.B. Shane (2012, s. 809), w tym obszarze brakuje wiarygodnych wyników badań. Ich zdaniem brakuje również wyników badań na temat tego, czy wynik całościowy na akcje powinien być ujawniany, a jeżeli tak, to czy powinien on mieć takie same znaczenie jak EPS (zysk na akcje).

Jak wskazują D.E. Hirst i P.E. Hopkins (1998, s. 49) prezentacja pozostałego wyniku całościowego w rachunku wyników, zamiast w sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym, jest bardziej efektywna z punktu widzenia ujawniania manipulacji przez zarząd zyskami. Należy podkreślić, że zgodnie z wytycznymi US GAAP (*Generally Accepted Accounting Principles*) jednostki mogły prezentować pozostały wynik całościowy w sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym. Od 2011 roku taka forma prezentacji jest niedozwolona (Henry, 2011, s. 86).

Jeżeli chodzi o zagadnienie reklasyfikacji składników wyniku całościowego do rachunku wyników, należy wskazać, że zgodnie z US GAAP wszystkie składniki wyniku całościowego mogą być reklasyfikowane do rachunku zysków i strat. Zgodnie z MSR/MSSF nie należy dokonywać reklasyfikacji w przypadku zysków lub strat związanych z programami określonych świadczeń oraz w przypadku zysków i strat z przeszacowania środków trwałych i wartości niematerialnych. Według wytycznych Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Board – IASB) reklasyfikowanie tych pozycji do rachunku wyników jest zabronione i nie prowadzi do uzyskania dodatkowych korzyści przez użytkowników sprawozdań finansowych (Rees, Shane, 2012, s. 810). Co ważne, użytkownicy informacji (zarówno eksperci z zakresu rachunkowości, jak i pozostali użytkownicy) wolą pozyskiwać informacje ze sprawozdań finansowych wynikające z pozycji wyniku całościowego, które nie podlegają reklasyfikacji. Zdaniem A. Tarca i in. (2008, s. 184–217) wynika to z faktu, że reklasyfikacja wprowadza dodatkowe utrudnienia, które z kolei komplikują proces pozyskiwania informacji.

4. Prezentacja przychodów i kosztów w ramach pozostałego wyniku całościowego – praktyka spółek publicznych należących do indeksów WIG 30 oraz DAX

Celem badania było ustalenie formy prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego przez analizowane jednostki. Badanie miało charakter wstępny. Grupę badawczą stanowiły spółki wchodzące w skład indeksu WIG 30 oraz niemieckiego indeksu DAX⁶. Liczebność spółek wchodzących w skład obu indeksów wynosi 30, co ułatwia porównywalność wyników. Dane zostały pozyskane z 60 skonsolidowanych sprawozdań finansowych sporządzonych za rok 2012⁷.

⁶ Lista spółek wchodzących w skład obu indeksów została określona 16 grudnia 2013 roku. Spółki z indeksu DAX: ADIDAS AG, ALLIANZ SE, BASF SE, BAYER AG, BEIERSDORF STK, BMW STK, COMMERZBANK, CONTINENTAL STK, DAIMLER AG, DEUTSCHE BANK STK N, DEUTSCHE BOERSE STK N AG, DEUTSCHE POST STK N, DEUTSCHE TELEKOM, E.ON SE, FRESSENIUS MEDI STK, FRESSENIUS SE, HEILDENBERG CEMENT AG, HENKEL AG & CO. KGAA - VORZUGSAKTIE, INFINEON TECG STK N, K+S STK, LANXESS, LINDE STK, LUFTHANSA STK, MERCK KGAA STK, MUNCHNER RUCKVERSICHERUNG, RWE STK, SAP STK, SIMENS STK, THYSSENKRUPP STK, VOLKSWAGEN PR.

Spółki z indeksu WIG 30: PGE, TAURON, ENEA, CCC, EUROCASH, LPP, NETIA, TP (ORANGEPL), TVN, CYFROWY POLSAT, ASSECO, SYNTHOS, GRUPA AZOTY, ORLEN, PGNIG, LOTOS, KGHM, JSW, LUBELSKI WĘGIEL BOGDANKA, KERNEL, BORYSZEW, PZU, BANK HANDLOWY, ING BANK ŚLĄSKI, PKO SA, PKO BP, ALIOR, BREBANK (MBANK), BZ WBK, GTC.

⁷ Skład indeksu WIG 30 został po raz pierwszy opublikowany 23 września 2013 r. W momencie realizacji badania spółki nie publikowały jeszcze sprawozdań finansowych za rok 2013, dlatego wykorzystano sprawozdania skonsolidowane sporządzone za rok 2012.

Wybór grupy badawczej wynikał z faktu, że w obu krajach obowiązują te same regulacje rachunkowości (MSR/MSSF). Ponadto w krajach tych występuje zbliżony model nadzoru korporacyjnego⁸.

W ramach procesu badawczego wyodrębniono następujące obszary badawcze:

- a) ustalenie udziału pozostałego wyniku całościowego w zysku netto oraz w sumie bilansowej w badanych jednostkach;
- b) ustalenie, czy badane jednostki prezentują wynik całościowy w ramach jednego sprawozdania (sprawozdanie z wyniku całościowego) czy też w podziale na dwa sprawozdania (rachunek zysków i strat oraz sprawozdanie z pozostałego wyniku całościowego);
- c) ustalenie, czy badane spółki prezentują składniki pozostałego wyniku całościowego w wartości netto lub brutto;
- d) identyfikacja składników pozostałego wyniku całościowego prezentowanych w sprawozdaniach finansowych badanych spółek;
- e) identyfikacja struktury sprawozdania z pozostałego wyniku całościowego w badanych jednostkach.

Jednocześnie postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jaki jest średni udział sumy składników pozostałego wyniku całościowego w wyniku netto w badanych jednostkach?
2. Jaki jest średni udział sumy składników pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej w badanych jednostkach?
3. Która forma prezentacji wyniku całkowitego (w ramach jednego lub dwóch sprawozdań) stosowana jest najczęściej przez badane spółki?
4. W jaki sposób badane spółki prezentują podatek dochodowy związany ze składnikami pozostałego wyniku całościowego?
5. Które składniki sprawozdania z pozostałego wyniku całościowego są najczęściej prezentowane przez badane spółki?
6. Czy na podstawie struktury sprawozdań z pozostałego wyniku całościowego badanych jednostek można zidentyfikować jakiś jednolity wariant sprawozdawczy?
7. Czy można zidentyfikować znaczące różnice, jeśli chodzi o formę prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego przez polskie i niemieckie spółki?

Wyniki przeprowadzonego badania pozwalają na sformułowanie ogólnej uwagi, że składniki wyniku całościowego stanowią istotną pozycję sprawozdania finansowego (biorąc pod uwagę udział pozostałego wyniku całościowego w zysku netto). W spółkach z indeksu WIG 30 średnia arytmetyczna udziałów pozostałego wyniku całościowego w zysku netto wynosiła 19,0%, a w przypadku spółek z indeksu DAX średnia ta wynosiła 35,2%. W przypadku 75% badanych spółek z indeksu WIG 30 wartość udziału pozostałego wyniku całościowego w zysku netto wynosiła 27,8% i mniej, natomiast w 75% badanych spółek z indeksu DAX wartość udziału pozostałego wyniku całościowego w zysku netto wynosiła 60,9% i mniej (tabela 3).

⁸ W modelu zamkniętym występuje duża koncentracja własności, a akcjonariat jest zinstytucjonalizowany.

Tabela 3. Statystyki opisowe dotyczące wartości udziałów pozostałego wyniku całościowego w zysku netto w 2012 roku (w %)

	Spółki z indeksu WIG 30	Spółki z indeksu DAX
Średnia arytmetyczna	19,0 ^a	35,2 ^b
Mediana wartości	13,2	25,1
Percentyl 25	5,3	9,1
Percentyl 75	27,8	60,9
Odchylenie standardowe	22,1	34,1
Wartość minimalna	0,0	0,6
Wartość maksymalna	477,4	21160,2

^a Przy obliczaniu średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego pominięto wielkości o niewspółmiernie wysokich wartościach (chodzi o spółkę Boryszew, w której udział pozostałego wyniku całościowego w zysku netto wyniósł 477,4%) celem uzyskania wyników odzwierciedlających rzeczywistość gospodarczą.

^b Przy obliczaniu średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego pominięto wielkości o niewspółmiernie wysokich wartościach (chodzi o spółki COMMERZBANK oraz CONTINENTAL AG, w których udział pozostałego wyniku całościowego w zysku netto wyniósł odpowiednio 1414,7% i 21160,2%) celem uzyskania wyników odzwierciedlających rzeczywistość gospodarczą.

Źródło: opracowanie własne.

W ramach badania ustalono również, jaka jest wartość udziałów pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej w badanych spółkach. Średnia arytmetyczna wartości udziałów pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej w spółkach z indeksu WIG 30 wynosiła 0,49%, natomiast w spółkach z indeksu DAX 1,1%. W przypadku 75% badanych spółek z indeksu WIG 30 wartość udziału pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej wynosiła 0,6% i mniej, natomiast w 75% badanych spółek z indeksu DAX wartość udziału pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej wynosiła 1,7% i mniej (tabela 4). Przetawione statystyki wskazują, że pozostały wynik całościowy nie stanowi istotnej pozycji z punktu widzenia udziału w sumie bilansowej.

Należy zauważyć, że między spółkami należącymi do indeksu WIG 30 oraz DAX występują różnice dotyczące prezentacji wyniku całościowego w ramach jednego lub dwóch sprawozdań. Wszystkie spółki z indeksu DAX prezentowały składniki wyniku całościowego w ramach dwóch sprawozdań, z kolei w przypadku spółek z indeksu WIG 30 taką formę prezentacji wybrało 60% badanych spółek (tabela 5).

W badaniu B. Bek-Gaik udział spółek prezentujących wynik całościowy w ramach jednego sprawozdania wyniósł 36,8%. Autorka badała sprawozdania finansowe polskich spółek publicznych sporządzone za lata 2009–2011. Grupę badawczą stanowiły spółki należące do sektorów: przemysł paliwowy, energetyka oraz handel hurtowy (Bek-Gaik, 2013b, s. 296). W badaniu zrealizowanym w roku 2009 przez E. Walińską i B. Bek-Gaik (2011, s. 325–341) aż 80,95% badanych spółek prezentowało wynik

całościowy w dwóch sprawozdaniach (grupę badawczą stanowiły spółki z indeksu WIG 20).

Tabela 4. Statystyki opisowe dotyczące wartości udziałów pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej w 2012 roku (w %)

	Spółki z indeksu WIG 30	Spółki z indeksu DAX
Średnia arytmetyczna	0,5	1,1 ^a
Mediana wartości	0,2	0,8
Percentyl 25	0,0	0,2
Percentyl 75	0,6	1,7
Odchylenie standardowe	0,7	1,0
Wartość minimalna	0,0	0,0
Wartość maksymalna	2,4	7,2

^a Przy obliczaniu średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego pominięto wielkość o niewspółmiernie wysokich wartościach (chodzi o spółkę CONTINENTAL AG, w której udział pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej wyniósł 7,2%) celem uzyskania wyników odzwierciedlających rzeczywistość gospodarczą.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Udział procentowy spółek z indeksów WIG 30 oraz DAX prezentujących wynik całościowy w ramach jednego lub dwóch sprawozdań w 2012 roku

	Spółki z indeksu WIG 30	Spółki z indeksu DAX
Prezentacja wyniku całościowego w ramach jednego sprawozdania	40	0
Prezentacja wyniku całościowego w ramach dwóch sprawozdań	60	100

Źródło: opracowanie własne.

Jak wskazują wyniki badań, zdecydowanie więcej spółek z indeksu DAX, w porównaniu do spółek z indeksu WIG 30, prezentowało pozycje pozostałego wyniku całościowego. Informacja ta wskazuje, że spółki należącej do indeksu DAX częściej niż spółki należące do indeksu WIG 30 prezentowały pozycje będące konsekwencją wyceny w wartości rynkowej (godziwej). Pozycję *Zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą* prezentowały wszystkie spółki należące do indeksu DAX. Natomiast pozycje *Zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży* oraz *Efektywna część zysków i strat związanych z instrumentem zabezpieczającym w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych* prezentowało ponad 90% spółek z indeksu DAX. Wśród spółek z indeksu WIG 30 najczęściej prezentowaną pozycją pozostałego wyniku całościowego była *Zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji*

*sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą (70%)*⁹. Spółki z obu indeksów najrzadziej prezentowały pozycję *Zmiany w nadwyżce z przeszacowania*. Większość badanych spółek (60% spółek z indeksu WIG 30 oraz 70% spółek z indeksu DAX) prezentowała składniki pozostałego wyniku całościowego w kwotach brutto, wykazując jednocześnie w ramach składników wyniku całościowego podatek dochodowy (tabela 6).

Tabela 6. Udział procentowy spółek z indeksów WIG 30 oraz DAX prezentujących poszczególne pozycje pozostałego wyniku całościowego w 2012 roku

Lp.	Pozycja pozostałego wyniku całościowego	Spółki z indeksu WIG 30	Spółki z indeksu DAX
1.	Zmiany w nadwyżce z przeszacowania	6,6	3,3
2.	Zyski i straty aktuarialne z tytułu programu określonych świadczeń	20,0	70,0
3.	Zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej zagranicą	70,0	100,0
4.	Zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	53,3	96,7
5.	Efektywna część zysków i strat związanych z instrumentem zabezpieczającym w ramach zabezpieczania przepływów pieniężnych	56,7	93,3
6.	Podatek dochodowy	60,0	70,0
7.	Inne składniki	16,7	46,7

Źródło: opracowanie własne.

W ramach badania ustalono, jaka jest wartość wskaźnika podobieństwa struktur, jeżeli chodzi o prezentację przez badane spółki pozycji pozostałego wyniku całościowego. Wyniki badania wskazują, że wskaźnik ten wynosi 0,87, co oznacza, że częstość występowania poszczególnych pozycji wyniku całościowego w spółkach pochodzących z indeksu WIG 30 oraz DAX jest bardzo zbliżona¹⁰.

Zdecydowanie więcej spółek z indeksu DAX, w porównaniu ze spółkami z indeksu WIG 30, prezentowało inne (w niniejszym artykule określane jako incydentalne – zob. tabela 7) niż wymienione w wierszach 1–5 tabeli 6 składniki wyniku całościowego.

⁹ W badaniu B. Bek-Gaik udział ten wynosił dla lat 2009, 2010, 2011 odpowiednio: 53,1%, 52,3%, 42,9%. Autorka badała sprawozdania finansowe polskich spółek publicznych sporządzone za lata 2009–2011. Grupę badawczą stanowiły spółki należące do sektorów: przemysł paliwowy, energetyka oraz handel hurtowy (Bek-Gaik, 2013b, s. 302). W badaniu zrealizowanym przez E. Walińską i B. Bek-Gaik (2011, s. 325–341) w roku 2009 wynik ten wynosił 80,95% (grupę badawczą stanowiły spółki z indeksu WIG 20).

¹⁰ Im wartość wskaźnika podobieństwa struktur jest bliższa jedności, tym struktury są bardziej podobne.

Do pozycji prezentowanych incydentalnie przez badane spółki można zaliczyć na przykład *Zbycie środków trwałych* (spółki z indeksu WIG 30) czy *Zyski/straty z inwestycji wycenianych metodą praw własności* (spółki z indeksu DAX) (tabela 7).

Tabela 7. Pozycje pozostałego wyniku całościowego prezentowane incydentalnie przez badane spółki w 2012 roku

Spółki z indeksu WIG 30	Spółki z indeksu DAX
<ul style="list-style-type: none"> – zbycie środków trwałych – amortyzacja wartości niematerialnych rozpoznana bezpośrednio w pozostałych dochodach całkowitych – reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do nieruchomości inwestycyjnych – pozostałe 	<ul style="list-style-type: none"> – zmiany dotyczące wyceny odnoszonej bezpośrednio na kapitał – zyski/straty z inwestycji wycenianych metodą praw własności – aktualizacja wyceny w związku z nabyciem większościowego pakietu akcji – zabezpieczenia inwestycji netto w operacje zagraniczne – pozostałe

Źródło: opracowanie własne.

Sposoby prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego przez badane spółki pozwalają na zidentyfikowanie trzech ogólnych wariantów sprawozdania z wyniku całościowego (tabela 8)¹¹.

Tabela 8. Trzy warianty prezentacji pozostałego wyniku całościowego przez badane spółki z indeksu WIG 30 oraz indeksu DAX w 2012 roku

Warianty prezentacji	Składniki pozostałego wyniku całościowego
Wariant pierwszy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych 2. Zyski (straty) z tytułu przeszacowania aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży 3. Skutki aktualizacji aktywów trwałych 4. Efektywna część zysków i strat związanych z instrumentami zabezpieczającymi przepływy środków pieniężnych 5. Zyski (straty) aktuarialne z programów określonych świadczeń emerytalnych 6. Inne pozycje 7. Podatek dochodowy dotyczący składników wyniku całościowego
Wariant drugi	<ol style="list-style-type: none"> I. Pozycje podlegające przeklasyfikowaniu do zysków i strat <ul style="list-style-type: none"> – zmiana wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do przeklasyfikowania do zysków i strat – zmiana wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży – zyski/straty z wyceny instrumentów zabezpieczających przepływy pieniężne

¹¹ Można oczywiście zidentyfikować więcej wariantów wynikających chociażby z prezentacji pozycji wyniku całościowego w kwotach brutto lub netto.

Warianty prezentacji	Składniki pozostałego wyniku całościowego
	<ul style="list-style-type: none"> – różnice kursowe z przeliczenia jednostek zależnych – inne pozycje – podatek dochodowy II. Pozycje niepodlegające przeklasyfikowaniu do zysków i strat <ul style="list-style-type: none"> – zyski/straty aktuarialne netto z tytułu programu określonych świadczeń – zysk z aktualizacji wyceny środków trwałych – wycena nieruchomości inwestycyjnej do wartości godziwej na moment przeklasyfikowania – inne pozycje – podatek dochodowy
Wariant trzeci	<ol style="list-style-type: none"> 1. Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych (zmiany w kwocie) <ul style="list-style-type: none"> – przeklasyfikowanie do zysku netto – zmiany w ciągu roku obrotowego (zmiany kursu wymiany) – podatek dochodowy 2. Inwestycje dostępne do sprzedaży (zmiany w kwocie) <ul style="list-style-type: none"> – przeklasyfikowanie do zysku netto – zmiany w ciągu roku obrotowego (zmiany wartości godziwej) – podatek dochodowy 3. Zabezpieczenia przepływów pieniężnych (zmiany w kwocie) <ul style="list-style-type: none"> – przeklasyfikowanie do zysku netto – zmiany w ciągu roku obrotowego (zmiany wartości godziwej instrumentów finansowych zabezpieczających przepływy pieniężne) – podatek dochodowy 4. Zyski aktuarialne z tytułu programów określonych programów pracowniczych oraz innych korzyści po okresie zatrudnienia <ul style="list-style-type: none"> – zmiany w zyskach aktuarialnych – podatek dochodowy 5. Niezrealizowane zyski/straty z inwestycji wycenianych metodą praw własności <ul style="list-style-type: none"> – przeklasyfikowanie do zysku netto – zmiany w ciągu roku obrotowego 6. Udział pozostałego wyniku całościowego w jednostkach stowarzyszonych <ul style="list-style-type: none"> – przeklasyfikowanie do zysku netto – zmiany w ciągu roku obrotowego 7. Pozostałe składniki wyniku całościowego <ul style="list-style-type: none"> – przeklasyfikowanie do zysku netto – zmiany w ciągu roku obrotowego

Źródło: opracowanie własne.

Wariant pierwszy polega na prezentowaniu jedynie składników pozostałego wyniku całościowego w sprawozdaniu z wyniku całościowego. Korekty reklasyfikacyjne wykazywane są natomiast w notach do sprawozdania finansowego. W wariacie drugim pozycje pozostałego wyniku całościowego zostały podzielone na dwie grupy. W pierwszej grupie prezentowane są pozycje pozostałego wyniku całościowego podlegające przeklasyfikowaniu do zysków i strat, natomiast w drugiej grupie prezentowane

są pozycje niepodlegające przeklasyfikowaniu do zysków i strat¹². W wariancie trzecim spółki wykazywały wśród pozycji pozostałego wyniku całościowego zarówno zmianę wartości składników wyniku całościowego, jak i korekty reklasyfikacyjne.

W przypadku spółek z indeksu WIG 30 dominował jeden wariant prezentacji pozostałego wyniku całościowego. Ponad 80% spółek z tego indeksu wybrało wariant pierwszy do prezentacji pozostałego wyniku całościowego. Żadna ze spółek należących do indeksu WIG 30 nie zaprezentowała pozostałego wyniku całościowego w ramach wariantu trzeciego. Zdecydowanie bardziej zróżnicowane były sposoby prezentacji pozostałego wyniku całościowego w przypadku spółek z indeksu DAX. Niemieckie spółki prezentowały w większości składniki pozostałego wyniku całościowego w ramach wariantu pierwszego (46,7%) lub wariantu trzeciego (43,3%) (tabela 9).

Wskaźnik podobieństwa struktur dotyczący przedstawionych w tabeli 9 wariantów prezentacji pozycji pozostałego wyniku całościowego jest niski i wynosi 0,4. Oznacza to, że struktury nie są podobne.

Tabela 9. Udział procentowy spółek z indeksu WIG 30 oraz indeksu DAX prezentujących pozycje pozostałego wyniku całościowego według jednego z trzech wariantów w 2012 roku

Warianty prezentacji	Spółki z indeksu WIG 30	Spółki z indeksu DAX
Wariant pierwszy	83,3	46,7
Wariant drugi	16,7	10,0
Wariant trzeci	0,0	43,3

Źródło: opracowanie własne.

Spośród pozycji kapitału własnego (w sprawozdaniu z sytuacji finansowej), na które odnoszone były składniki wyniku całościowego, spółki należące do indeksu WIG 30 najczęściej prezentowały: *Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych* (50% badanych spółek), *Kapitał z aktualizacji wyceny aktywów finansowych* (36,7% badanych spółek), *Kapitał z aktualizacji wyceny instrumentów zabezpieczających* (26,7% badanych spółek). Spółki z indeksu DAX prezentowały następujące pozycje kapitału własnego, na które odnoszone były składniki wyniku całościowego: *Zyski zatrzymane* (46,7% badanych spółek), *Kapitał rezerwowy* (40% badanych spółek), *Inne pozycje wyniku całościowego* (30% badanych spółek). Należy zauważyć, że 6,7% spółek z indeksu DAX prezentowało w bilansie jedynie pozycję *Kapitał własny*.

¹² Należy zaznaczyć, że w grupie składników wyniku całościowego podlegających przeklasyfikowaniu do zysku i strat niemal wszystkie z badanych spółek prezentują jedynie składniki wyniku całościowego, natomiast jedna z badanych spółek (ENEA) prezentuje składniki wyniku całościowego w podziale na: (1) zmiana wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do przeklasyfikowania do zysków i strat, (2) zmiana wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży.

Podsumowanie

Zagadnienia dotyczące prezentacji informacji w sprawozdaniu finansowym, w tym w sprawozdaniu z wyniku całościowego, wydają się ważne z punktu widzenia współczesnego rynku kapitałowego. Jak zauważyli J.H. Farrar i B.M. Hannigan (1998, s. 10), „ujawnienia stanowią warunek *sine qua non* funkcji rozliczeniowej korporacji”. Efektywna komunikacja możliwa jest wówczas, gdy język, którym posługują się jednostki, jest zrozumiały. Tymczasem ewolucja sprawozdawczości finansowej, znajdująca odzwierciedlenie między innymi we wprowadzeniu nowego sprawozdania – sprawozdania z wyniku całościowego – może utrudnić proces komunikacji między uczestnikami rynku kapitałowego. Istotne znaczenie ma również forma informacji prezentowanych w ramach sprawozdania z wyniku całościowego.

W tym kontekście wartościowe wydają się zatem badania i publikacje dotyczące sprawozdania z wyniku całościowego. Badanie przedstawione w niniejszym artykule miało na celu porównanie formuły prezentacji informacji na temat wyniku całościowego przez spółki polskie i niemieckie. Wyniki analizy wskazują, że forma prezentacji informacji w ramach pozostałego wyniku całościowego różni się w przypadku spółek polskich i niemieckich¹³. Należy jednocześnie zauważyć, że nawet w grupie spółek polskich oraz w grupie spółek niemieckich występują istotne różnice. Zarówno spółki polskie, jak i niemieckie różnie określają samo sprawozdanie z wyniku całościowego.

W ramach niniejszego badania zidentyfikowano trzy główne warianty prezentacji pozostałego wyniku całościowego. W przypadku spółek polskich występowały dwa warianty, natomiast w przypadku spółek niemieckich trzy. Zróżnicowana forma prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego wynika z tego, że mamy obecnie do czynienia z okresem przejściowym. Nowa forma prezentacji, uwzględniająca podział pozycji pozostałego wyniku całościowego na dwie sekcje, obowiązuje od lipca 2012 roku. Wydaje się, że spółki zastosują tę formę prezentacji w nowych okresach sprawozdawczych, tj. począwszy od roku 2013. Nie ulega jednak wątpliwości, że różnice w sposobie prezentacji informacji mogą zmniejszać przejrzystość sprawozdania z wyniku całościowego. Pewnym utrudnieniem dla użytkowników sprawozdań finansowych mogą być również różne pozycje kapitału własnego, na które odnoszone są składniki wyniku całościowego¹⁴.

Należy zauważyć, że wyniki prowadzonych analiz potwierdziły, że w badanych spółkach pozostały wynik całościowy w odniesieniu do zysku netto stanowił istotną kwotę. W przypadku spółek z WIG 30 średnia arytmetyczna udziałów pozostałego wyniku całościowego w zysku netto wynosiła 19%, natomiast w przypadku spółek z indeksu DAX średnia ta wynosiła 35,2%. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że istotność

¹³ Jednocześnie częstotliwość prezentowania poszczególnych pozycji jest zbliżona. Świadczy o tym wysoki wskaźnik podobieństwa struktur.

¹⁴ Część spółek prezentuje w bilansie, w kapitale własnym pozycje szczegółowe, na przykład *Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych*, część natomiast – pozycje zbiorcze, na przykład *Skumulowane inne całkowite dochody*.

pozostałego wyniku całościowego, z punktu widzenia udziału w sumie bilansowej, jest niewielka. W badanych spółkach z indeksu WIG 30 oraz DAX średnia arytmetyczna udziałów pozostałego wyniku całościowego w sumie bilansowej wynosiła odpowiednio 0,49% i 1,1%.

Nie ulega wątpliwości, że problemy zaprezentowane w niniejszym artykule wymagają kolejnych, pogłębionych badań. Być może w ciągu najbliższych lat w praktyce spółek publicznych wypracowany zostanie spójny format prezentacji informacji w sprawozdaniu z wyniku całościowego.

Literatura

- Barton J., Hansen T.B., Pownall G. (2010) *Which performance measures do investors around the world value the most – and why*, „Accounting Review”, vol. 85, no. 3, s. 753–89.
- Bek-Gaik B. (2013a), *Rachunek syków i strat – czas na zmiany?*, [w:] A. Karmańska (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 907–922.
- Bek-Gaik B. (2013b), *Sprawozdawczy wymiar rachunku wyników w warunkach globalnego rynku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Bek-Gaik B. (2012), *Prezentacja informacji o dokonaniach spółki w sprawozdaniu finansowym – podejście standardowe czy indywidualne?*, [w:] S. Sojak (red.), *Rachunkowość – dylematy praktyki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 85–102.
- Campbell J.L. (2010), *The Fair Value of Cash Flow Hedges, Future Profitability and Stock Returns*, working papers, University of Georgia.
- Chambers D., Linsmeier T.J., Shakespeare C., Sougiannis T. (2007), *An evaluation of SFAS no. 130 comprehensive income disclosures*, „Review of Accounting Studies”, vol. 12, s. 557–593.
- Collins D., Kothari S.P. (1989), *Analysis of intertemporal and cross-sectional determinants of earnings response coefficients*, „Journal of Accounting and Economics”, vol. 11, s. 143–182.
- Dhaliwal D., Subramanyam K.R., Trezevant R. (1999), *Is comprehensive income superior to net income as a measure of firm performance?*, „Journal of Accounting and Economics”, vol. 26, s. 1027–1047.
- Farrar J.H., Hannigan B.M. (1998), *Farrar's Company Law*, 4th edition, Butterworths, London.
- Feltham J., Ohlson J.A. (1995), *Valuation and clean surplus accounting for operating and financial activities*, „Contemporary Accounting Research”, vol. 11, s. 689–731.
- Frendzel M. (2012), *Zyski i straty kapitałowe i ich prezentacja przez spółki notowane na Gieldzie Papierów Wartościowych w Londynie*, „Folia Oeconomica”, 263, s. 89–108.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F. (2002), *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Henry E. (2011), *Presentation of comprehensive income: another (small) step toward convergence*, „Journal of Corporate Accounting & Finance”, November/December, s. 85–89.
- Hirst D.E., Hopkins P.E. (1998), *Comprehensive income reporting and analysts' valuation judgments*, „Journal of Accounting Research”, vol. 36, s. 47–75.
- Lipe R. (1986), *The information contained in the components of earnings*, „Journal of Accounting Research”, vol. 24, s. 37–73.
- Littleton A. (1940), *The integration of income and surplus statements*, „Journal of Accountancy”, January, s. 30–40.
- Liu J., Thomas J. (2000), *Stock returns and accounting earnings*, „Journal of Accounting Research”, vol. 38, no. 1, s. 71–101.
- Louis H. (2003), *The value relevance of the foreign translation adjustment*, „Accounting Review”, vol. 78, no. 4, s. 1027–1047.

- Maines L.A., McDaniel L.S. (2000), *Effects of comprehensive income characteristics in nonprofessional investors' judgments: the role of financial statement presentation format*, „Accounting Review”, vol. 75, no. 2, s. 179–207.
- Marcinkowska M. (2003), *Istota wyniku całościowego i jego ujmowanie w sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 17 (33), SKwP, Warszawa, s. 89–109.
- May G. (1937), *Eating peas with your knife*, „Journal of Accountancy”, January, s. 15–22.
- O'Hanlon J. (2000), *Discussion of value relevance of mandated comprehensive income disclosures*, „Journal of Business Finance and Accounting”, vol. 27, no. 9, s. 459–482.
- Ohlson J.A. (1995), *Earnings, book values, and dividends in security valuation*, „Contemporary Accounting Research”, vol. 11, s. 161–182.
- Paton W. (1934), *Shortcomings of present-day financial statements*, „Journal of Accountancy”, February, s. 108–132.
- Pronobis P., Zulch H. (2010), *The Predictive Power of Comprehensive Income and Its Individual Components under IFRS*, Leipzig School of Management.
- Ramakrishnan R.T.S., Thomas J.K. (1998), *Valuation of permanent, transitory, and price-irrelevant components of reported earnings*, „Journal of Accounting, Auditing, and Finance”, vol. 13, no. 3, s. 71–101.
- Rees L.L., Shane P.B. (2012), *Academic research and standard-setting: the case of other comprehensive income*, „Accounting Horizons”, vol. 26, no. 4, s. 789–815.
- Szychta A. (2012), *Dochody całkowite w sprawozdaniach finansowych największych spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Folia Oeconomica”, 263, s. 65–88.
- Szychta A. (2010), *Pomiar i prezentowanie wyniku całościowego spółki kapitałowej w sprawozdaniu finansowym*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 55 (115), SKwP, Warszawa, s. 117–141.
- Szychta A., de la Rosa D. (2012), *Comprehensive income presentation under IAS 1: the reporting practices of the largest companies listed on the Warsaw Stock Exchange*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 68 (124), SKwP, Warszawa, s. 121–145.
- Tarca A., Brown P., Hancock P., Woodliff D., Bradbury M., van Zijl T. (2008), *Identifying decision useful information with the matrix format income statement*, „Journal of International Financial Management and Accounting”, vol. 19, no. 2, s. 184–217.
- Walińska E. (2013), *Przychody rozliczane w czasie w świetle koncepcji wyniku całościowego*, [w:] A. Karmańska (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 647–662.
- Walińska E. (2012), *Wynik całościowy w sprawozdaniu finansowym. Jak go zrozumieć?*, „Przegląd Organizacji”, nr 12, s. 38–42.
- Walińska E. (2010), *Podstawowe kategorie finansowe i ogólne zasady ich pomiaru w rachunkowości*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa – ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa, s. 53–95.
- Walińska E. (2009), *Koncepcja zysku całościowego a wartość bilansowa przedsiębiorstwa*, [w:] T. Kiziułowicz (red.), *Zasoby i procesy w rachunkowości jednostek gospodarczych*, Difin, Warszawa, s. 335–338.
- Walińska E., Bek-Gaik B. (2011), *Sprawozdanie z całkowitych dochodów w praktyce wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 62 (118), SKwP, Warszawa, s. 324–341.
- Wójtowicz P. (2009), *Czy wynik całościowy jest potrzebny rynkowi kapitałowemu?*, [w:] I. Sobańska, T. Wnuk-Pel (red.), *Rachunkowość w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 155–165.
- Yen A.C., Hirst D.E., Hopkins P.E. (2007), *A content analysis of the comprehensive income exposure draft comment letters*, „Research in Accounting Regulation”, vol. 19, s. 53–79.

Akty prawne i regulacje środowiskowe

IASB (2010), *Conceptual Framework for Financial Reporting*.

Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1 – Prezentacja sprawozdań finansowych, MSR 1 (2012), [w:] Rozporządzenie Komisji (UE) nr 475/2012 z dnia 5 czerwca 2012 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1 oraz Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 19.

Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1 – Prezentacja sprawozdań finansowych, MSR 1 (2008), [w:] Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie formy prezentacji wyniku całościowego przez spółki notowane na warszawskiej i niemieckiej giełdzie papierów wartościowych. Analogiczne badania porównawcze dotyczące formy prezentacji wyniku całościowego nie były dotychczas realizowane. Wydaje się zatem, że niniejszy artykuł uzupełnia zidentyfikowaną lukę badawczą. Przedstawione w nim treści opracowano z wykorzystaniem studiów literatury krajowej i zagranicznej. Ważnym elementem procesu badawczego była analiza informacji prezentowanych w raportach rocznych przez spółki publiczne należące do polskiego indeksu WIG 30 oraz niemieckiego indeksu DAX. W ramach badania wykorzystano statystyki opisowe, takie jak średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, mediana, percentyle. W badaniu wykorzystano także wskaźnik podobieństwa struktur. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że istotność pozostałego wyniku całościowego, z punktu widzenia udziału w sumie bilansowej, jest niewielka. Z kolei udział pozostałego wyniku całościowego w odniesieniu do zysku netto stanowił istotną kwotę. W ramach niniejszego badania zidentyfikowano trzy główne warianty prezentacji pozostałego wyniku całościowego. W przypadku spółek polskich występowały dwa warianty, natomiast w przypadku spółek niemieckich trzy. Zróżnicowana forma prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego wynika z faktu, że mamy obecnie do czynienia z okresem przejściowym. Nowa forma prezentacji, uwzględniająca podział pozycji pozostałego wyniku całościowego na dwie sekcje, obowiązuje od lipca 2012 roku.

Słowa kluczowe: wynik całościowy, sprawozdawczość finansowa, rynek kapitałowy.

Summary

Statement of comprehensive income as a source of information on capital income and expenses – experience of Polish and German capital markets

The aim of this paper is to highlight the form of presentation of comprehensive income by companies listed on the Warsaw and German stock exchanges. No analogous comparative research concerning the presentation of comprehensive income has been carried out yet. This paper is intended to fill the identified research gap. The paper is based on a review of domestic and foreign literature. A significant element of the research is analysis of information presented in annual reports of public companies included in the Polish WIG 30 index and the German DAX index. Descriptive statistics, such as arithmetic mean, standard deviation, median and percentiles, and the similarity of structures index were used in this study. Results of the research indicate that other comprehensive income, as part of the balance sheet total, was insignificant, whereas in relation to net profit it constituted a significant amount. Three main variants of presentation of other comprehensive income have been identified. In the case of Polish public companies there are two variants, while in the case of German public companies there are three. The differentiated form of presenting the components of other comprehensive income is a result of the fact that we are currently in a transitional period. The new form of presentation, in which other comprehensive income items are divided into two sections, has been in force since July 2012.

Keywords: comprehensive income, financial reporting, capital market.